Publiekssamenvatting

Notitie fase D Uitwerking variantenstudie buiten de begrenzing Natura 2000 Haaksbergerveen

1. Waarom deze studie?

Het Haaksbergerveen is een Natura 2000-gebied. Dat betekent dat Nederland verplicht is om hier kwetsbare natuur, vooral hoogveen, te beschermen en te herstellen.

Uit onderzoek van de afgelopen jaren blijkt dat het niet goed gaat met het hoogveen. In droge zomers zakt het grondwater te diep weg. Dat is schadelijk voor veenvorming en bijzondere planten- en diersoorten.

Eerder is onderzocht of maatregelen binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied voldoende zouden zijn. Uit de analyses bleek dat deze maatregelen wel verbetering geven, maar niet voldoende zijn om de Natura 2000-doelen te halen. Dat komt doordat het veen ook sterk wordt beïnvloed door de waterhuishouding in de omgeving.

Het grondwater in het natuurgebied staat namelijk in verbinding met de omliggende gronden. Als water buiten het gebied snel wordt afgevoerd, stroomt het water in het veen ook sneller weg. Daarom zijn voor dit vervolgonderzoek de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Maatregelen binnen de Natura 2000-begrenzing blijven nodig, maar zijn op zichzelf niet voldoende.
- Ook in de omgeving van het Natura 2000-gebied zijn maatregelen nodig om water beter vast te houden.
- Er is gezocht naar varianten met verschillende omvang en effecten op de natuur en de omgeving, zodat bestuurders een afweging kunnen maken tussen in hoeverre natuurdoelen hersteld kunnen worden en de effecten ervan op de omgeving.

Op basis van deze uitgangspunten is een variantenstudie uitgevoerd. Daarbij is onderzocht welke combinatie van maatregelen binnen en buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied het beste kan bijdragen aan het herstel van het hoogveen.

De varianten verschillen vooral in:

- hoe sterk waterpeilen verbeteren voor natuurherstel;
- hoe groot de effecten op de omgeving zijn;

- hoeveel ruimte buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied nodig is.

2. Wat is onderzocht?

De afgelopen jaren zijn meerdere onderzoeken uitgevoerd:

- Ontwikkeling en verbetering van een hydrologisch model (grondwatermodel).
- Uitwerking van mogelijke herstelmaatregelen.
- Doorrekening van drie verschillende varianten.
- Analyse van de huidige natuurkwaliteit (vegetatiekartering 2022).
- Ecologische beoordeling van de drie varianten met de benodigde ruimte buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied.

Effectbeoordeling varianten

In de ecologische beoordeling zijn op vaste locaties (‘prikpunten’) bepaald of de waterstand voldoet aan de voorwaarden die nodig zijn voor herstel van hoogveen en of hydrologische maatregelen in de onderzochte varianten voldoende effectief zijn. In deze studie is gewerkt met 51 zogenoemde prikpunten. Dat zijn vaste beoordelingslocaties in en rond het natuurgebied.

Het resulterende percentage geeft aan op hoeveel van de onderzochte locaties de watercondities naar verwachting verbeteren en zullen zorgen voor natuurherstel. Op de overige locaties blijft het water nog te laag of zijn de schommelingen te groot. Het percentage geeft daarmee een indicatie van hoe effectief een variant is in het verbeteren van de waterhuishouding op de prikpunten.

3. De huidige situatie (T0)

Uit de onderzoeken blijkt:

- In het centrale deel van het veen zijn de waterstanden redelijk stabiel.
- Aan de randen (vooral oost- en noordzijde) zakt het water in de zomer te diep weg.
- In droge jaren zijn de schommelingen te groot.
- Daardoor kan het hoogveen zich onvoldoende herstellen.

Dat betekent dat zonder aanvullende maatregelen buiten de begrenzing de Natura 2000-doelen niet worden gehaald.

4. De drie onderzochte varianten

Er zijn drie varianten onderzocht. Ze verschillen vooral in:

- Hoe sterk het effect op de waterstanden in het veen is.
- Hoe groot de invloed op de omgeving is.
- Hoeveel grond buiten het Natura 2000-gebied nodig is.

De belangrijkste bevindingen:

1. In alle varianten verbetert de situatie ten opzichte van nu.
2. Het centrale veengebied blijft redelijk stabiel.
3. De randen van het veen blijven kwetsbaar.
4. Hoe minder ruimte buiten het gebied wordt ingezet, hoe kleiner het ecologische effect.

Samengevat:

Variant	Ruimte buiten N2000 (NL)	% prikpunten op orde
Referentie	208 ha	76%
Variant 1	142 ha	53%
Variant 2	88 ha	51%

Referentievariant (maximaal natuurherstel)

Wat houdt deze variant in?

- Waterpeilen worden verhoogd of verondiept in beken.
- Er worden kades (compartimenten) aangelegd om water vast te houden, zodat het grondwater langzamer zakt.
- Slotensystemen worden gedempt of sterk verondiept.
- Ook aan de Duitse kant worden maatregelen meegenomen.

Wat zijn de effecten?

- 76% van de onderzochte prikpunten voldoet aan de gewenste grond- en oppervlaktewatercondities.
- In droge zomers zakt het water minder diep weg.
- Herstel van hoogveen is het grootst in deze variant.
- Groter ruimtebeslag dan varianten 1 en 2.
- Grote invloed op de omgeving.
- De grond- en oppervlaktewaterstanden worden door de maatregelen hoger dan in de huidige situatie. Bij de technische uitwerking moet maatwerk worden geleverd voor de precieze peilinstellingen.

Conclusie:
Ecologisch gezien geeft deze variant het beste perspectief op het halen van de Natura 2000-doelen.

Variant 1 (minder ingrijpend)

Wat verandert er ten opzichte van de referentievariant?

- Minder sterke peilverhogingen op een aantal locaties.

- Minder dempingen en verondiepingen van sloten.
- Geen maatregelen in Duitsland.
- Minder vernatting in bepaalde zones.

Wat zijn de effecten?

- 52% van de prikpunten voldoet.
- Verbetering ten opzichte van de huidige situatie.
- Maar minder sterk dan de referentievariant.
- Vooral in de randen blijft het water in droge zomers te laag.

Conclusie:
Variant 1 vraagt minder oppervlakte buiten de begrenzing, maar levert in op de condities die nodig zijn voor het behoud en herstel van de veenhabitattypen.

Variant 2 (meest beperkte ingreep)

Wat houdt deze variant in?

- Minder dempingen en verondiepingen van sloten ten opzichte van variant 1 (m.n. noordoostkant)
- Beperkte peilverhoging op een aantal locaties.
- Geen maatregelen in Duitsland.

Wat zijn de effecten?

- 51% van de prikpunten voldoet.
- Effecten vergelijkbaar met variant 2, maar iets minder positief.
- Minder verbetering in droge zomers.

Conclusie:
Kleinste impact op de omgeving. De bijdrage aan natuurherstel is vergelijkbaar met variant 1.

5. Hoe past dit bij het besluit van Gedeputeerde Staten (GS)?

De Bestuurlijke Adviesgroep (BAG) heeft gevraagd om de in dit rapport beschreven varianten uit te werken. GS heeft gekozen om het natuurherstel niet in één keer uit te voeren, maar het stap voor stap uit te werken. Na elke fase wordt gekeken wat het effect is en wordt er waar nodig bijgestuurd. Uitgangspunt hierbij zijn de vaststaande natuurdoelen. We noemen dit de adaptieve aanpak op basis van variant 2 (de ‘tussenvariant’).

Dat betekent:

- Minder impact op de omgeving dan met de referentievariant wordt behaald;
- Maar ook minder zekerheid dat alle Natura 2000-doelen worden gehaald;

- Mogelijk in de toekomst aanvullende maatregelen nodig.

Als volledige doelrealisatie leidend is, biedt de referentievariant het meeste perspectief.

6. Wat gebeurt er nu?

Op basis van deze studie:

- Heeft GS besloten het natuurherstel niet in één keer uit te voeren, maar stap voor stap, waarbij variant 2 verder wordt uitgewerkt tot een voorkeursvariant. Deze variant hebben we eerder ook wel de tussenvariant genoemd.
- Wordt die variant 2 verder uitgewerkt.
- Volgt nadere detaillering van maatregelen, effecten en uitvoering.
- Wordt monitoring ingericht om te volgen of doelen worden gehaald.

7. Tot slot

Deze samenvatting geeft een overzicht van de belangrijkste uitkomsten van de variantenstudie. De volledige onderbouwing, kaarten en modelberekeningen zijn te vinden in de complete notitie. Transparantie vinden wij belangrijk. Daarom is het hele rapport beschikbaar voor iedereen die zich verder wil verdiepen in de details.